

DOI: 10.18276/sip.2016.44/1-05

Edyta Mioduchowska-Jaroszewicz*

Mirela Romanowska**

Uniwersytet Szczeciński

ANALITYCZNO-SYNTETYCZNA FORMA SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest przedstawienie potrzeby przekształcania sprawozdań finansowych będących podstawą dokonywanych analiz finansowych do formy analityczno-syntetycznej. Przekształcenie sprawozdania finansowego badanego przedsiębiorstwa pozwala przede wszystkim na łatwiejsze interpretowanie zawartych w nim danych i umożliwia uzyskanie wyższego poziomu jakości wyników z dokonanej analizy finansowej.

Słowa kluczowe: analiza finansowa, sprawozdawczość finansowa, analityczno-syntetyczna forma sprawozdań finansowych

Wprowadzenie

Wyniki analizy finansowej są w dużej mierze zależne od rodzaju, zawartości i jakości materiałów źródłowych. Jeżeli będą to materiały niekompletne, niewiarygodne i niestarannie zweryfikowane, może to prowadzić do błędnych ustaleń i tym samym uniemożliwić wyprowadzenie poprawnych wniosków do podjęcia skutecz-

* Adres e-mail: emioduch@wneiz.pl.

** Adres e-mail: mirelaj@wneiz.pl.

nych decyzji (Gabrusewicz, 2014, s. 38). Przeprowadzenie procesu decyzyjnego wymaga posługiwania się ocenami formułowanymi w sposób możliwie syntetyczny i umożliwiające ich łatwą interpretację. Zakres i szczegółowość informacji sprawozdawczej sprawiają, że w stanie „surowym” nie jest ona przydatnym materiałem stanowiącym bazę do podejmowania decyzji. Stąd w celu przystosowania informacji sprawozdawczej do potrzeb analizy finansowej (choć oczywiście istnieją również wskaźniki stosowane w analizach problemowych, które wykorzystują informacje ze szczegółowością zawartą w sprawozdaniach finansowych) (Hasik, 2002, s. 60) konieczne jest jej właściwe przekształcenie.

Celem artykułu jest przedstawienie analityczno-syntetycznej formy sprawozdawczości finansowej. W pierwszej części artykułu zaprezentowano celowość sporządzania analityczno-syntetycznej formy sprawozdawczości finansowej. W kolejnych częściach opracowania przedstawiono przekształcenia księgowych sprawozdań finansowych bilansu oraz rachunku zysków i strat do form analityczno-syntetycznych, a następnie rozważania praktyczno-teoretyczne zostały podsumowane i zawarte we wnioskach końcowych.

1. Celowość sporządzania analityczno-syntetycznej formy sprawozdawczości finansowej

Roczne sprawozdanie finansowe jest najważniejszym sprawozdaniem publikowanym przez firmy z myślą o akcjonariuszach. Zawiera ono informacje dwójakiego rodzaju. Pierwszym elementem sprawozdania jest część opisowa przybierająca najczęściej formę listu prezesa do akcjonariuszy, który charakteryzuje wyniki operacyjne firmy za miniony rok i omawia nowe przedsięwzięcia, które będą miały wpływ na przyszłe wyniki działalności operacyjnej. Drugim elementem sprawozdania finansowego są cztery podstawowe dokumenty finansowe (Brigham, Huoston, 2015, s. 67):

1. Bilans, który pokazuje, jakie aktywa firma posiada w danym momencie oraz kto rości sobie do nich prawa.
2. Rachunek zysków i strat, który pokazuje uzyskane przez firmę przychody i poniesione przez nią koszty (a więc i zyski) w minionym okresie.

3. Rachunek przepływów pieniężnych, który pokazuje, z jaką ilością gotówki firma rozpoczęła i z jaką zakończyła dany rok oraz jakie podjęła działania, aby wpływać na jej zapas (nadwyżkę).
4. Zestawienie ze zmian w kapitale własnym przedstawiające ewolucję praw własności, zwiększenia i zmniejszenia wpływające w danym roku obrotowym na wielkość kapitału własnego (Mioduchowska-Jaroszewicz, 2014, s. 42).

Wszystkie dokumenty są ze sobą powiązane, tworząc obraz sytuacji finansowej i operacyjnej firm.

Sprawozdanie finansowe jako podstawowe źródło informacji powinno umożliwić w prosty i dostępny sposób dokonanie analizy w celu oceny sytuacji finansowej badanej firmy przez wszystkich interesariuszy. W tym celu powinno się dokonać przekształcenia księgowej postaci sprawozdania finansowego do formy analityczno-syntetycznej.

W celu przystosowania informacji sprawozdawczej do potrzeb analizy finansowej poddaje się ją syntezie, aby ułatwić jej ocenę. Pojęcie „sprawozdanie analityczne” może być mylące. W literaturze pojawia się również pojęcie „sprawozdanie syntetyczne” dla określenia tej formy sprawozdania finansowego. W wyniku procesu syntezy otrzymuje się formę analityczną sprawozdania finansowego (głównie bilansu i rachunku zysków i strat) (Hasik, 2002, s. 60).

Sformułowanie „syntetyczna forma sprawozdania finansowego” wynika z uogólniania treści zawartych w sprawozdaniach finansowych do niezbędnego minimum potrzebnego do dokonania prawidłowej analizy finansowej. Sprawozdania finansowe sporządzane według ustawy o rachunkowości (2002) bądź Krajowych Standardów Rachunkowości (KRS) charakteryzują się dużą szczegółowością i wielością pozycji rozliczeniowych. Wiele z nich spełnia niekiedy cenne funkcje informacyjne, lecz w analizie mało użyteczne. Z wymienionych względów sprawozdania w obligatoryjnej formie są mniej przydatne. Wymagają odpowiedniego uporządkowania, rozbicia i przegrupowania oraz kompensaty mających na celu dostosowanie układu i treści tych sprawozdań do potrzeb badającego. W tego typu przekształceniach sprawozdawczości finansowej nie chodzi tylko o zabieg techniczny, lecz także o wykrycie „cichych rezerw” oraz dokonanie przewartościowania, które później mogą być uwzględnione w analizie wskaźnikowej (Waśniewski, Skoczyła, 1996, s. 26–27).

Przejawem procesu globalizacji w odniesieniu do sporządzanych przez jednostki gospodarcze sprawozdań finansowych jest wzrastająca ranga i coraz szerszy zasięg geograficznych międzynarodowych regulacji sprawozdawczości finansowej, w tym zwłaszcza Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF). W przypadku MSSF mamy do czynienia z innymi formami sprawozdań finansowych niż w przypadku ustawy o rachunkowości i KRS. Formy te wymagają rozszerzenia informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych i/albo ujednoczenia nazw tworzących te sprawozdania finansowe. Stosowanie MSSF powoduje w sporządzaniu sprawozdań finansowych (Samelak, 2006, s. 227–238):

- a) dużą swobodę, która zwiększa margines subiektywnych decyzji;
- b) wzrost trudności interpretacji sprawozdań finansowych;
- c) dowolność w zakresie stosowania całkowicie odmiennych zasad wyceny aktywów i pasywów.

Analityczna forma sprawozdania finansowego charakteryzuje się uzupełnieniem przekształconego do postaci syntetycznej sprawozdania finansowego o pozycje z informacji dodatkowej (not objaśniających) oraz wskaźniki struktury i dynamiki, które ułatwiają szybsze i łatwiejsze interpretowanie sprawozdań finansowych przez ich użytkowników (Bednarski, 2007, s. 62–64).

2. Analityczno-syntetyczna forma bilansu

Syntetyzując bilans, powinno się brać pod uwagę głównie terminowość klasyfikacji aktywów i pasywów. Podział aktywów w rachunkowym bilansie na aktywa trwałe i obrotowe nie do końca spełnia oczekiwania użytkownika tego rodzaju sprawozdania finansowego. Również klasyfikacja pasywów na kapitał własny oraz zobowiązania i rezerwy na zobowiązania nie jest jednoznaczna pod względem jego wymagalności, utrudnia pracę analitykowi. Jest to spowodowane wykorzystaniem w badaniu kondycji finansowej przedsiębiorstwa wielu wskaźników finansowych opartych na danych bilansowych uwzględniających terminy zapadalności aktywów i wymagalności pasywów, przede wszystkim wskaźników płynności finansowej, oraz sprawność działania i zadłużenia.

W tabeli 1 zaproponowano formę analityczno-syntetyczną bilansu z uwzględnieniem podziału aktywów na aktywa długoterminowe i krótkoterminowe, natomiast pasywów z podziałem na kapitał długoterminowy i krótkoterminowy.

Tabela 1. Analityczno-syntetyczny bilans

Aktywa długoterminowe	Kapitał długoterminowy
aktywa trwałe (m.in. długoterminowe rozliczenia międzyokresowe) + należności z tytułu dostaw i usług powyżej 12 miesięcy	kapitał własny (– dywidenda do wypłaty) + rezerwy długoterminowe (m.in. rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego) + zobowiązania długoterminowe + zobowiązania z tytułu dostaw i usług powyżej 12 miesięcy + ujemna wartość firmy + inne długoterminowe rozliczenia międzyokresowe
Aktywa krótkoterminowe	Kapitał krótkoterminowy
aktywa obrotowe (m.in. krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe) – należności z tytułu dostaw i usług powyżej 12 miesięcy	rezerwy krótkoterminowe + zobowiązania krótkoterminowe (– zobowiązania z tytułu dostaw i usług powyżej 12 miesięcy) + zobowiązanie z tytułu wypłaty dywidendy + inne krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe

Źródło: opracowanie własne.

Przedstawiony w bilansie analityczno-syntetycznym podział aktywów i pasywów według ich terminowości, niestety, nastęrcza wiele problemów klasyfikacyjnych i wymaga uzupełniania takiego bilansu o dane pochodzące z informacji dodatkowej.

Problemy klasyfikacyjne wynikają głównie z takich pozycji bilansowych, jak: należności z tytułu dostaw i usług powyżej 12 miesięcy, zobowiązania z tytułu dostaw i usług powyżej 12 miesięcy, rozliczenia międzyokresowe, rezerwy oraz wypłacone dywidendy. Możliwości klasyfikowania problemowych pozycji bilansu zaprezentowano w tabeli 2.

Przedstawiony w tabeli 1 podział aktywów na aktywa długoterminowe i krótkoterminowe rozwiązuje problem związany z zaliczeniem należności z tytułu dostaw i usług powyżej 12 miesięcy do aktywów trwałych, które przyjęły ze swoją zawartością nazwę aktywów długoterminowych, oraz problem jednoznaczności przynależności rozliczeń międzyokresowych długoterminowych do aktywów długoterminowych, a krótkoterminowych do aktywów krótkoterminowych, co przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Problemowe pozycje bilansu

Pozycja sprawozdania	Możliwe warianty ujęcia	Wariant najczęściej stosowany
Aktywa		
Rozliczenia międzyokresowe – długoterminowe – krótkoterminowe	<ul style="list-style-type: none"> – wyłączyć z analizy – wysaldować z rozliczeniami międzyokresowymi pasywnymi – pozostawić w aktywach trwałych – długoterminowe – zostawić w aktywach obrotowych – krótkoterminowe 	pozostawić w aktywach trwałych długoterminowe rozliczenia, a w aktywach obrotowych krótkoterminowe rozliczenia
Należności z tytułu dostaw i usług powyżej 12 miesięcy	<ul style="list-style-type: none"> – pozostawić w aktywach obrotowych – przenieść do aktywów trwałych 	przenieść do aktywów trwałych
Pasywa		
Zobowiązania z tytułu wypłaconej dywidendy	<ul style="list-style-type: none"> – nieuwzględnianie w bilansie analitycznym – wyodrębnienie jako zobowiązanie krótkoterminowe 	zaliczenie do zobowiązań krótkoterminowych
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	<ul style="list-style-type: none"> – można potraktować jako zobowiązanie długoterminowe – zaliczyć do zobowiązań krótkoterminowych 	zaliczenie do zobowiązań długoterminowych
Rezerwy – długoterminowe – krótkoterminowe	<ul style="list-style-type: none"> – przenieść długoterminowe do zobowiązań długoterminowych – włączyć krótkoterminowe do zobowiązań krótkoterminowych 	<ul style="list-style-type: none"> – przenieść długoterminowe do zobowiązań długoterminowych – włączyć krótkoterminowe do zobowiązań krótkoterminowych
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług powyżej 12 miesięcy	<ul style="list-style-type: none"> – pozostawić w zobowiązaniach krótkoterminowych – przenieść do zobowiązań długoterminowych 	<ul style="list-style-type: none"> – pozostawić w zobowiązaniach krótkoterminowych – przenieść do zobowiązań długoterminowych
Rozliczenia międzyokresowe – ujemna wartość firmy	<ul style="list-style-type: none"> – można potraktować jako zobowiązanie długoterminowe – zaliczyć do zobowiązań krótkoterminowych 	<ul style="list-style-type: none"> – można potraktować jako zobowiązanie długoterminowe – zaliczyć do zobowiązań krótkoterminowych
Inne rozliczenia międzyokresowe – długoterminowe – krótkoterminowe	<ul style="list-style-type: none"> – przenieść długoterminowe do zobowiązań długoterminowych – włączyć krótkoterminowe do zobowiązań krótkoterminowych 	<ul style="list-style-type: none"> – przenieść długoterminowe do zobowiązań długoterminowych – włączyć krótkoterminowe do zobowiązań krótkoterminowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Hasik (2002), s. 62.

Pasywa bilansu poddawane analizie są trudniejsze w ocenie, ponieważ klasyfikacja według wymagalności na kapitał długoterminowy i krótkoterminowy wymaga znacznie więcej zabiegów analitycznych niż przy aktywach. Podstawowym problemem są dwie pozycje: rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego i ujemna wartość firmy. Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego wynika z przejściowych różnic między wartością księgową i podatkową aktywów oraz pasywów. Powstające różnice mogą się wyrównać w ciągu następnego roku obrotowego po dniu bilansowym bądź w latach następnych. Brak jest jednoznacznych przesłanek kwalifikowania tej pozycji do zobowiązań długo- lub krótkoterminowych. Rezerwa ta wymaga corocznej aktualizacji, którą należałoby przeprowadzić nie później niż na dzień bilansowy, co powodowałoby zaklasyfikowanie jej do zobowiązań krótkoterminowych. Z drugiej strony, patrząc na odbicie tej rezerwy po stronie aktywnej, to znaczy w aktywach z tytułu odroczonego podatku dochodowego, oraz biorąc pod uwagę to, że ten rodzaj rezerwy w momencie jej powstania rozlicza się w długim okresie, powinna ona być traktowana jako kapitał długoterminowy.

Ujemna wartość firmy jest nadwyżką wartości godziwej aktywów netto przejętej spółki nad ceną jej przejęcia. Ma być zaliczona według ustawy o rachunkowości (2002) do pasywnych międzyokresowych rozliczeń i zostaje rozliczona przez okres będący średnią ważoną okresu ekonomicznej użyteczności przejmowanych aktywów, które podlegają amortyzacji. Należy przewidywać, że ten okres przekroczy jeden rok obrotowy, co sugerowałoby ujęcie ujemnej wartości firmy w grupie kapitałów długoterminowych. Za takim podejściem przemawia również zaliczenie do aktywów trwałych dodatniej wartości firmy jako składnika wartości niematerialnych i prawnych (Hasik, 2002, s. 63–64).

Dodatkowym manewrem kształtującym bilans analityczno-syntetyczny jest uzupełnienie go o informacje dotyczące wypłaconego zobowiązania z tytułu dywidendy. Zalicza się to zobowiązanie do kapitału krótkoterminowego i jednocześnie pomniejsza się kapitał własny o kwotę wypłaconej dywidendy. Ponadto przesuwają się zobowiązania z tytułu dostaw i usług powyżej 12 miesięcy do kapitału długoterminowego.

Przedstawiona w tabeli 1 forma bilansu analityczno-syntetycznego powinna być uzupełniona o wskaźniki struktury i wskaźniki dynamiki (bądź wskaźnik tempa zmian), aby tę formę sprawozdania można było nazwać analityczną.

3. Analityczno-syntetyczna forma rachunku zysków i strat

Analityczno-syntetyczna forma rachunku zysków i strat wymaga wydzielenia trzech rodzajów pozycji, to jest: przychodów, kosztów i wyników finansowych (zysków bądź strat). Następnie należy zestawić te pozycje w trzech tabelach, uzupełniając je o wskaźniki struktury i dynamiki. Tak więc należy stworzyć trzy zestawienia analityczno-syntetyczne:

- przychodów,
- kosztów,
- wyniku finansowego.

W zestawieniu analityczno-syntetycznym przychodów przedsiębiorstwa powinny zostać ujęte wszystkie pozycje przychodowe, to jest: ze sprzedaży, pozostałe operacyjne i finansowe. W zestawieniu analityczno-syntetycznym kosztów w zależności od przedstawionego wariantu kosztów, to znaczy wariantu porównawczego czy wariantu kalkulacyjnego, powinny się znaleźć właściwe pozycje tych kosztów. W zestawieniu analitycznym kosztów ujętych według rodzaju powinny się znaleźć: amortyzacja, zużycie materiałów i energii, usługi obce, podatki i opłaty, wynagrodzenia, ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia, pozostałe koszty rodzajowe i wartość sprzedanych towarów i materiałów. Natomiast w zestawieniu analitycznym kosztów według miejsca powstania – koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów, koszty sprzedaży i koszty ogólne zarządu. Zawsze te zestawienia powinny obejmować pozostałe koszty operacyjne i koszty finansowe z wyróżnieniem odsetek do spłaty.

W zestawieniu analityczno-syntetycznym wyniku finansowego powinny się znaleźć wszystkie rodzaje wyników finansowych wyróżnionych w źródłowym rachunku zysków i strat. Są nimi: zysk (strata) ze sprzedaży brutto (tylko w wariantcie kalkulacyjnym UoR), zysk (strata) ze sprzedaży, zysk (strata) z działalności operacyjnej, zysk (strata) z działalności gospodarczej, wynik zdarzeń nadzwyczajnych, zysk (strata) brutto, podatek dochodowy i zysk (strata) netto. Dodatkowo, aby te informacje były spójne z analityczno-syntetycznym bilansem, należałoby włączyć do tego zestawienia pomniejszenie zysku netto o wypłaconą dywidendę.

Wnioski końcowe

Zestawienie analityczno-syntetyczne sprawozdania finansowego powinno spełniać określone funkcje, które polegają na (Waśniewski, Skoczylas, 2002, s. 11):

- a) zwiększeniu wartości poznawczej poszczególnych sprawozdań;
- b) wzbogaceniu informacji o wskaźniki struktury i dynamiki;
- c) ułatwieniu analizy wstępnej, czyli tak zwanej interpretacji sprawozdań finansowych;
- d) wytyczeniu w ramach analizy wstępnej tych obszarów, które powinny być w szczególności poddane dalszym analizom przyczynowym.

Potrzebę przekształcania sprawozdań finansowych sporządzanych według ustawy o rachunkowości czy według MSSF w celu lepszej możliwości przeprowadzenia analiz finansowych przedstawiało wielu polskich ekonomistów zajmujących się analizą finansową (m.in.: Waśniewski, Skoczylas, 2002; Bednarski, 2006; Gabrusewicz, 2014).

W latach 90. XX wieku i na początku XXI wieku dość mocno była akceptowana i znana prezentacja danych finansowych w formie analityczno-syntetycznych sprawozdań finansowych, czego odzwierciedleniem były publikacje Tadeusza Waśniewskiego, Wandy Skoczylas czy Lecha Bednarskiego. Obecnie coraz rzadziej wykorzystuje się tę formę prezentacji danych finansowych jako podstawę dokonywanej oceny sytuacji finansowej podmiotów gospodarczych. Należałoby wrócić do tej formy, ponieważ znacznie ułatwia ona prezentację danych zestawionych w sprawozdaniach finansowych, a dodatkowo umożliwia dokonanie pełniejszej analizy i oceny sprawozdań finansowych. Przede wszystkim w takiej analizie unikamy błędów związanych z klasyfikowaniem pozycji aktywów i pasywów pod względem ich terminowości. Unikamy też podstawowego błędu związanego z pomijaniem pierwszego etapu badawczego, który polega na wstępnej ocenie, w której stawiamy tezy badawcze, a w kolejnym etapie analizy przyczynowej ją weryfikujemy. Obecnie przeprowadzane wszelkiego rodzaju analizy przestrzenno-czasowe pomijają te aspekty, co jest podstawą generowania błędów w ocenie.

Literatura

- Bednarski, L. (2007). *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie*. Warszawa: PWE.
- Brigham, E., Huoston, J. (2015). *Zarządzanie finansami*. Warszawa: PWE.
- Gabrusewicz, W. (2014). *Analiza finansowa przedsiębiorstwa. Teoria i zastosowanie*. Warszawa: PWE.
- Hasik, W. (2002). Porównywalność informacji sprawozdawczej a nowelizacja ustawy o rachunkowości. *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*, 929, 57–69.
- Mioduchowska-Jaroszewicz, E. (2014). Ocena przydatności sprawozdania ze zmian w kapitale własnym w ocenie sytuacji finansowej przedsiębiorstwa akcyjnego. W: P. Bartkowiak, B. Czerniachowicz (red.), *Czynniki przewagi konkurencyjnej w doskonaleniu współczesnych organizacji* (s. 42–49). Poznań: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa. Oddział.
- Mioduchowska-Jaroszewicz, E., Ziółkowska, E., Bednarz, T. (2015a). Analiza poziomu zadłużenia przedsiębiorstw na przykładzie „dobrych” i „złych” firm w latach 2010–2012. W: A. Zimny (red.), *Wybrane problemy i wyzwania gospodarcze. Ujęcie interdyscyplinarne* (s. 203–214). Konin: PWSZ w Koninie.
- Mioduchowska-Jaroszewicz, E., Ziółkowska, E., Bednarz, T. (2015b). Płynność finansowa w spółkach giełdowych w latach 2010–2012. W: A. Zimny (red.), *Wybrane problemy i wyzwania gospodarcze. Ujęcie interdyscyplinarne* (s. 187–202). Konin: PWSZ w Koninie.
- Samelak, J. (2006). Polityka rachunkowości według MSSF i ustawy o rachunkowości a wiarygodność oraz porównywalność sprawozdań finansowych. *Monitor Rachunkowości i Finansów*, 11, 227–238.
- Ustawa o rachunkowości (2002). Ustawa z 19.09.1994 r. o rachunkowości. Dz.U. poz. 591; t.j. Dz.U. 2002, nr 76, poz. 694, z późn. zm.
- Waśniewski, T., Miklewicz, Z. (1994). *Analiza finansowa w gospodarce rynkowej*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe US.
- Waśniewski, W., Skoczylas, T. (1996). *Kierunki analizy finansowej w przedsiębiorstwie*. Szczecin: WSAP w Szczecinie.
- Waśniewski, W., Skoczylas, T. (2002). Znowelizowana ustawa o rachunkowości a analiza finansowa. *Rachunkowość*, 10, 9–22.

ANALYTICAL AND SYNTHETIC FORM OF FINANCIAL STATEMENTS

Abstract

The aim of the article is to present the need of converting financial statements, underlying financial analyses performed for analytical and synthetic forms. Converting the financial statements of audited company allows for a simpler interpretation of the data included and enables to achieve a higher level of performance financial analysis.

Translated by Edyta Mioduchowska-Jaroszewicz

Keywords: financial analysis, financial reporting, analytical and synthetic form of financial statement

JEL Codes: G32, G33

